

Др Драгана М. Ђорић, доцент
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
D.Coric@pf.uns.ac.rs

СХВАТАЊЕ АРТУРА КАУФМАНА О ОДНОСУ ЈЕЗИКА И ПРАВА¹

Сажетак: У нашем раду представљамо украјинско савремено немачко аутора Артура Кауфмана о односу језика и права, које је у једном моменду дефинисао и као „конституисање права у језику“. Смањујући да право не постоји док му језик не да одговарајуће облике, Кауфман је заузео нешто другачији став од својих савременика у погледу односа језика и права, па и у погледу постојања самог језика као посебног језика. Смањали смо изузетно значајним, у контексту развоја мисли о односу језика и права и међусобним везама, изнећи основне мисли А. Кауфмана о овој теми која заокружује дуго не само правнике и лингвисте, већ и филозофе, социологе и друге стручњаке.

Кључне речи: Артур Кауфман, језик, право, правни језик.

1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Ранко Бугарски² је посматрао однос човека и језика са три аспекта. Општељудски или биолошки аспект овог односа одређује човека, појединца као члана људског рода јер од свих живих бића, једино човек користи језик као систем сложених знакова, гласова и израза. Та специфичност механизма и канала комуникације нас даље доводи, како сматра Бугарски, до другог

¹ Рад је резултат научноистраживачког пројекта „Правна традиција и савремени правни изазови“ који се финансира средствима Правног Факултета у Новом Саду

² Ранко Бугарски, *Увод у општу лингвистику*, Београд, 2003, 15. Напомена: у нашем раду наводимо углавном схватања проф. Бугарског о језику и његовом значају за комуникацију (као и још неколико других аутора), јер одговарају највише нашим личним ставовима и схватањима о овој теми, без потребе да улазимо у полемику са схватањима других аутора и лингвиста, што би нас одвукло од главне теме самог чланка.

аспекта односа човека и језика- социолошког, јер човек јесте део одређене заједнице, која има своја могућа раслојавања унутар себе, и могуће је сасвим да користи неки од специфичних језика тог дела заједнице, поред тога што користи и један језик, заједнички свим члановима те заједнице у целини. На крају, сваки човек је јединка, сам по себи специфичан и другачији од осталих јединки унутар исте групе, па га језик одређује и са психолошког односно индивидуалног аспекта, јер језик користи и као појединац и као део те исте групе којој припада.³

Језик је динамичка појава, јер „настаје, опстаје и еволуира у непрекидном међудејству са светом о којем говори а то је свеколико људско искуство... он је и облик стваралачког људског деловања током којег се мењају и језик и свет“⁴. Језиком човек саопштава сва своја искуства, одлуке и осећања⁵ која мењају и њега самог, и његов језик који користи. „Само тамо где јесте језик, јесте и свет, што значи -стално променљиво место одлуке и дела, чина и одговорности, али и самовоље, расула и вике“⁶. Због те променљивости и језик се мења, расте, сазрева и рађа даље.

Витгенштајн је сматрао да неке речи, реченице, „језичке игре“ због променљивог карактера језика самог, „застаревају и падају у заборав, док неке друге настају“⁷. Нејасна граница између старих и нових „језичких игара“ доводи до нових изазова – стварања уједначеног и јединственог кода за изражавање порука које се желе упутити другим људима.⁸

Дакле, људи се развијају међусобно користећи језик, и обрнуто, језик се развија коришћењем од стране људи. Људи не само да користе већ постојеће знакове који творе речи, већ стварају и нове знакове и нове речи а самим тим и нове језике⁹. Учење језика је континуирани процес¹⁰ а реализација језика је говор. Језик и говор, према речима Бугарског, стоје у односу поруке и кода, система и процеса; говор је језик у акцији, примена језика. Сама комуникација је могућа само и једино ако учесници у тој комуникацији располажу истим кодом (језиком) који се користи за састављање порука. – Ту

³ Р. Бугарски, *Увод у оиџију линџвисџику*, 16.

⁴ Р. Бугарски, *Увод у оиџију линџвисџику*, 17. Слично и даље „...језиком се може утицати на људе, оплемењивати их или заводити, јер се човеков свет језичким путем не само изражава, већ и ствара. Оно чега нема у стварности нема и не може га бити, у језику се очас посла створи. Језик оживљава не само нашу стварност, већ помаже и тачнијем и пунијем доживљавању садржаја наше свести“. Р. Бугарски, *Увод у оиџију линџвисџику*, 43.

⁵ Martin Hajdeger, *Mišljenje i pevanje*, izabrao i preveo Božidar Zec, Beograd, 1982, 135.

⁶ M. Hajdeger, *Mišljenje i pevanje*, 134.

⁷ Ludvig Vitgenštajn, *Filozofska istraživanja*, Beograd, 1980, § 23.

⁸ L.Vitgenštajn, *Filozofska istraživanja*, § 77.

⁹ Под новим језицима овде подразумевамо било стварање новог говорног језика (у свакодневној употреби), или специјализованог језика одређене струке.

¹⁰ Р. Бугарски, *Увод у оиџију линџвисџику*, 18.

настаје први „шум у комуникацији“, према овом аутору, када неки од учесника не познају у потпуности код, односно језик којим се поруке саопштавају.¹¹ Разлози за то могу бити недовољно познавање основног, говорног језика, или потпуно незнање специјалног језика и терминологије који се користе приликом преноса поруке од ствараоца поруке до примаоца поруке.

О том односу кода и поруке, где је језик заправо код а право порука коју језик конституше коју преноси даље адресатима, као и изазовима са којима се суочавају у том процесу конституисања и примењивања права и правници и неправници писао је и Артур Кауфман, познати немачки правник и филозоф. У наставку рада укратко износимо његово мишљење о односу језика и права, њиховим међусобним утицајима, као и о новим категоријама и резултатима који произилазе из односа језика и права, а које је Артур Кауфман у својим делима дефинисао.

2. СХВАТАЊЕ АРТУРА КАУФМАНА О ОДНОСУ ЈЕЗИКА И ПРАВА

Артур Кауфман (1923, Зинген – 2001, Минхен) је немачки правник и филозоф права, један из плејаде познатих правника, филозофа и теоретичара, који је својим радом¹² оставио неизбрисив траг у немачкој али и светској теорији, социологији и филозофији права. Најпознатији је због свог херменеутичког приступа основама филозофије права, као и због свог преданог редакторског подухвата – сакупљању свих дела и чланака свог учитеља Густава Радбруха у јединствену едицију.

¹¹ Р. Бугарски, *Увод у ојџију лингвистичку*, 20. У том смислу можемо размислити колико већ постојеће везе међу члановима друштва(које између осталих чини и .припадност истој језичкој заједници) могу допринети отклањању овог „шума“. *Ibid*, 61.

¹² Артур Кауфман је био и судија, док није хабилитиран, тј произведен у професора прво на Правном факултету у Сарској области, 1960, да би 1969 године прешао на Универзитет у Минхену, где је предавао до краја свог живота. Звање академика је добио 1980, од стране Бајерне Академије наука и уметности, одељења за правне и друштвене науке. Најпознатија дела : *Das Schuldprinzip*, Winter, Heidelberg 1961, *Rechtsphilosophie im Wandel*. Athenäum-Verlag, Frankfurt am Main 1972., *Widerstandsrecht*, (als Hrsg.) Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 1972; *Rechtsphilosophie*, С. Н. Beck. 2. Auflage, München 1997, *Einführung in Rechtsphilosophie und Rechtstheorie der Gegenwart*, UTB. 7. Auflage 2004 (постхумно објављено), *Gustav Radbruch. Rechtsdenker, Philosoph, Sozialdemokrat*. Piper, München 1987-2000 (сабрана дела Густава Радбруха у 25 књига), Kaufmann/Hassemer/Neumann (Hrsg.): *Einführung in die Rechtsphilosophie und Rechtstheorie der Gegenwart* C.F. Müller, 8. Aufl. 2011, 9. Aufl. 2016 (уџбеник постхумно објављен, који из поштовања према професору и даље садржи и толико година после његове смрти, оригиналне делове првог издања које је он написао).

Под *правом је подразумевао „реч која се увек односи на појединачан случај“*¹³. Правне норме и принципи представљају само могуће право-право које се може али не мора применити у конкретном случају, и које због тога производи својеврсну процедуралну појединачну правду. Сматрао је да постоји *посиујак налажења права* а не његовог стварања; то налажење јесте стваралачко и креационистичко, но заправо представља препознавање нормe (из мноштва реченица којима смо у свакодневној комуникацији окружени) која се може применити на појединачни случај¹⁴. У том процесу препознавања права, право заправо и настаје и представља слагање, усаглашеност закона (као одређеног правног акта у коме се налазе нека правила понашања) и конкретног случаја. Право је, по Кауфману, дакле *релација* која се успоставља између два учесника у поступку налажења права¹⁵. Та релација проистиче из импликације, која гласи „Право (P) је релација који постоји између случаја (x) и нормe (y), и постоји онда и само онда када је став xPy истинит.“¹⁶ Без права нема ни релације, нема моста између x и y ; а ако не постоји било x или y, ни право као релација не може настати. Но, у наставку нашег рада фокусираћемо се на други значајан сегмент Кауфмановоих размишљања – *на (чисии) однос језика и права*, тачније, „*како језик констииуице право*“¹⁷.

На почетку свог значајног чланка о односу језика и права „О језичности и појмовности права“, Кауфман тврди да *право и закон нису и не могу бити исти*¹⁸, као што то сматрају правни позитивисти, јер право је релација а закон представља само једну од страна у том односу.¹⁹ *Правни језик не постоји као специјални језик*²⁰ – то је језик законодавца, који је „шкрт, без украсних додатака, не говори се никада ниједна сувишна реч, једноставно

¹³ *The Philosophy of Law: An Encyclopedia*, edited by Christopher Berry Gray, Routledge, 2013, 475.

¹⁴ „О научности правне науке-поставке за једну теорију истине као конвергенције“, у : Артур Кауфман, *Право и разумевање права*, Гутенбергова галаксија, 1998, 60.

¹⁵ Свој став да је право релација понавља на више места : „О језичности и појмовности права“, у : Артур Кауфман, *Право и разумевање права*, Гутенбергова галаксија, 1998, 26; „Развој правне филозофије у двадесетом веку“, у : Артур Кауфман, *Право и разумевање права*, Гутенбергова галаксија, 1998, 301.

¹⁶ Артур Кауфман, „Претходна разматрања о правној логици и онтологији релација“, у : Артур Кауфман, *Право и разумевање права*, Гутенбергова галаксија, 1998, 49.

¹⁷ Кауфманово схватање тумачења права а посебно путем аналогije су довољно обимни да их сматрамо подобнима за посебан чланак. Из тог разлога их овде ни не наводимо у неком већем обиму.

¹⁸ И у немачком језику постоји разликовање ова два појма: *Recht* је право, закон је *Gesetz*.

¹⁹ „О језичности и појмовности права“, у: Артур Кауфман, *Право и разумевање права*, 8.

²⁰ Због тога што одриче постојање правног језика, и ипак користи исти термин у току даљег текста, често га ставља под наводнике, тиме показујући да не мисли стварно да тај језик постоји. У самом тексту има доста коришћења наводника, јер Кауфман изражава неслагање са тренутном појмовном структуром и права и правног језика, али због немогућности

се заповеда и ништа више сем тога. Насупрот томе, језик судије је богатији у изразу, конкретнији је и судија се користи језиком уверавања²¹, јер судија, тврди Кауфман, не заповеда и не захтева, већ просуђује, промишља и саветује, уверава да нешто треба урадити или не урадити- самим тим његов речник је шири, богатији, и квантитативно и квалитативно. Речник судије је другачији јер он и тумачи, објашњава све оно што је исказано законима и тим штурим законским језиком; судија је својеврсни преводилац текста који потиче из реалма права и чије схватање, односно разумевање, преноси у реалм стварности, стварајући тиме решење конкретног правног проблема пред собом²².

Кауфман спомиње и језик адвоката²³ – који је врста правосудног језика поред језика судије, но другачији је од језика судије²⁴. Метафорички посматрано, ако кажемо да судија познаје оба језика- језик неправника и неуке странке али и језик права, и да оба истовремено користи- да онима у сваком од два реалма објасни своје деловање, то можемо рећи да адвокат такође користи такође оба језика (језик судије и језик неуке странке), при чему је језик неуке странке (или неправника, како често Кауфман наглашава) још више ублажен, и поједностављен: том верзијом језика адвокат говори са странком коју заступа у спору, и у присуству странке говори тим језиком чак и пред судом, док се у званичним писменима суду обраћа језиком судије, дакле, језиком права²⁵. Ти различити светови стварности и права, толико одвојени и различити, имају своје преклапајуће тачке- своје учеснике, од којих неки трајно остају ван права и његовог познавања и разумевања а неки

да исто дефинише другачије, једноставним коришћењем наводника показује свој тихи, филозофски протест утврђеној терминологији.

²¹ *Ibid.*

²² Arthur Kaufmann, „Gedanken zu einer ontologischen Grundlegung der juristischen Hermeneutik“, у: *Das Naturrechtsdenken heute und morgen : Gedächtnisschrift für René Marcic*, 1983, S. 597-607.

²³ Arthur Kaufmann, *Die Parallelwertung in der Laiensphäre – Ein sprachphilosophischer Beitrag zur Allgemeinen Verbrechenslehre*; Vorgetragen am 15. Januar 1982, Verlag der Bayerischen Akademie der Wissenschaften (philosophisch- historische Klasse), In Kommission bei der C.H. Beck; Jahrgang 1982, Heft 4, 3.

²⁴ На још неким местима налазимо на поделу стручних правних језика на језик судије, језик законодавца и језик адвоката, као на пример : *Fachsprachen Languages for Special Purposes: Ein Internationales Handbuch Zur Fachsprachenforschung Und Terminologiewissenschaft*/an *International Handbook of Special-Language and Terminology*, Ed. by Hoffmann, Lothar / Kalverkämper, Hartwig / Wiegand, Herbert Ernst, Publisher : Walter de Gruyter, 1997, 312; као и код : Ekkehard Felder, *Juristische Textarbeit im Spiegel der Öffentlichkeit (Studia Linguistica Germanica, Band 70) Gebundenes Buch*, Publisher :Walter de Gruyter, Reprint 2012.

²⁵ Кауфман адвокате прецизније назива „посебним, езотеричним друштвом“, еснафом пуним тајни чији рад, схватање и разумевање права нису увек толико видљиви и јасни обичним људима, за разлику од рада судије, који је више изложен суду (неуке) јавности. Arthur Kaufmann, *Die Parallelwertung in der Laiensphäre*, 7.

остају трајно у сфери симултаног превођења два веома различита језика, два веома различита кода.

Право представља посебан свет, „а сав свет је производ језика, постаје само путем језика и не постоји изван језика“²⁶, наставља Кауфман даље. Оно што је другачије јесте индивидуално схватање тог света, који се сходно томе изражава различитим језиком²⁷. Исто је и са правницима, сматра Кауфман – слика права и тумачење права једног правника се сигурно разликује од тумачења другог и био је дубоко убеђен да не користе сви исти језик (закон или права) него да се користе неким подјезичким групама и варијантама основног језика закона²⁸. С тим у вези, могуће је да ни двојица судија не користе исти језик – јер имају различито животно и стручно искуство и знање и самим тим могу различито тумачити исти закон пред собом. Из наведеног следи, да резултат тумачења може бити „релативно ваљан и исправан“²⁹, будући да га обликују претходно наведени елементи. Судије врше посебан утицај приликом доношења и писања својих пресуда, како на саме адресате тако и на језик права у целини.³⁰ Зато је потребно извршити стандардизацију језика судија (која не подразумева и стандардизацију мишљења судија у погледу схватања права и појединачних случајева које решавају).

Однос језика и права је вишезначан јер претпоставља : „однос правног језика и правне културе, стил правног језика, однос између стручног правничког језика и свакодневног језика, разлика између језика закона и језика правосуђа као и судског говора, синтаксички, семантички и херменеутички проблеми правног језика, језичко обухватање нормативног, социологија правног језика (однос правног језика, друштва и културе), правни језик као тема структуралистичке правне науке (како функционише правни језик), могућност формализовања правног језика (коришћење електронске обраде података)“³¹. Наведени аспекти не представљају коначни списак, већ основу за отварање нових димензија односа језика и права. Ипак као најзначајнији

²⁶ *Ibid.*

²⁷ При чему се под језиком код Кауфмана овде подразумева познавање одређене специфичне терминологије коришћене у комуникацији у оквиру одређене друштвене групе.

²⁸ Не језика права, нити правног језика, већ језика закона, како је раније објашњено.

²⁹ Arthur Kaufmann, „Gedanken zu einer ontologischen Grundlegung der juristischen Hermeneutik“, 600.

³⁰ Коментаришући управо ово становиште Кауфмана, А. Олеро наводи да се потпуно погрешно сматра да се свака судска пресуда заснива искључиво на чињеницама утврђеним у неком поступку- напротив, она се, сходно схватању и самог Артура Кауфмана, заснива и на судијином стручном знању и схватању права, његовом унутрашњом стању и осећајима током поступка као и сумњама које он сам има приликом доношења одлуке. Вид.: Andres Ollero, „Die Rolle der Richterpersönlichkeit bei der rechtsfindung“, u : *Verantwortetes Recht: die Rechtsphilosophie Arthur Kaufmanns [sic] : Tagung 10. bis 11. Mai 2003 in München*, (eds.) Ulfried Neumann, Winfried Hassemer, Ulrich Schroth, Franz Steiner Verlag, 2005, 5.

³¹ *Ibid.*, 12.

аспект односа права и језика, Кауфман издваја функцију и значај језика за право, односно његову улогу у стварању специјалног језика (који намерно не назива правним језиком јер је на почетку негирао његово постојање), који ће бити довољно једнозначан и формализован и свима прихватљив и разумљив. Полазећи од своје основне тезе о повезивању појединачног случаја са припадајућом правном нормом која ће се применити на њега, Кауфман даље тврди да законодавац мора да **познаје „све“ исцрпне појединачне одлуке** о свим могућим случајевима³² и да их синтаксички, семантички и логички преведе на уопштени, симболизовани, индуктивни језик знакова, подобан да се примени у сваком другом појединачном случају³³. Једино тако би било могуће створити аперсонално, уопштено право као систем знакова, једнако применљив и разумљив свим правницима (практичарима, теоретичарима; законодавцу, судији) али и неправницима.

Кауфман веома поетски наставља даље : „Полазиште за човека који тражи себе самог и свет, свој свет је језик. На почетку беше реч. Језик је *Humanum* (биће) сам по себи. Тиме се објашњава зашто је језик био означен као конституента стварности. Медијумом језика човек присваја свет и присваја друге људе“³⁴, јер језиком се изражавају заповести, сугестије; језиком се манипулише људима и њиховим стањима и радњама. Зато језик јесте начин изражавања света и стварности, **јер „право је један свети“**.³⁵ Пошто је право релација између појединачне ситуације и закона, остваривање права није ништа друго него успостављање односа између бивства (појединачног случаја) и требања (онога што закон или други правни акт прописују) путем језика.

И свакодневни говорни и правни стручни језик су дводимензионални³⁶, тврди Кауфман. Дводимензионалност језика се објашњава постојањем две функције језика:

а) ојеративна, знаковна функција – што је карактеристика живог, свакодневног језика.

³² У самом тексту нема даљег објашњења шта се подразумева под овим „свим,, исправним одлукама, но верујемо да је у питању скуп свих правоснажних судских одлука, које су у међувремену извршене, јер су тиме потврдиле сопствени значај, постојање и сврху.

³³ Напомињено да се овде говори о стварању правног језика индукцијом а не стварањем правила понашања као у прецедентном праву.

³⁴ А.Кауфман, „О језичности и појмовности права“, у : Артур Кауфман, *Право и разумевање права*, 33.

³⁵ „Не можемо говорити о стилу језика закона а да претходно нисмо указали на значај језика за право и правнике“. Драгиша Дракић, „О стилу језика закона“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 1/2012, 369–381.

³⁶ Ово што је речено, тиче се односа говорног језика и стручног језика, при чему овде треба да се узме у обзир само правни стручни језик, нарочито језик закона. Arthur Kaufmann „Historischer Diskurs.“ In: A. Kaufmann/W. Hassemmer/U. Neumann (Hrsg.), *Einführung in die Rechtsphilosophie und Rechtstheorie der Gegenwart*. Heidelberg etc.: C. F. Müller, 2011, 26–28.

б) функција саопшћавања (симболичка, карактеристична за специјалне језике специјалних професија, на пример). Говорни језик је богатији садржајем и има већу информативну и употребну вредност (јер користи га цела заједница), док други, стручни језик има сужену информативну вредност јер је употребљив само у ужем кругу целе заједнице. Својим постојањем су упућени један на други, при чему стручни језик, ради повећања своје информативне вредности и другима ван тог уског круга људи, мора да се усавршава – управо употребом говорног језика и имплементацијом његовог садржаја унутар своје садржине.³⁷ Циљ овог усавршавања јесте примена усклађеног јединственог језика, као моста између чињеничног стања у стварности на које треба применити неко правило понашања и саме норме која треба да буде примењена.

Језик увек живи и иде у корак са развојем друштва, или чак и корак испред. Због тога је утицај свакодневног, живог, говорног језика потребан стручном језику (језику закона у овом случају) јер ће он, следећи потребу за сопственом специфичношћу, изгубити контакт са стварношћу и постати метајезик³⁸, неразумљив не само неправницима, већ и многим правницима, одвојен од своје суштине и смисла.

Кауфман разматра и разлику између правног језика и научног правног језика, тј. језика који користе научни радници из области права. Суштинска разлика између правног језика и научног језика је у томе што законски језик **ипројисује** (*ипрескриптивност* *иправног језика*), док научни језик, заједно са свиме другим, **смислено описује** правни језик (*дескриптивност* *иправног језика*). Језик науке такође има значајну образовну и комуникативну моћ, као језик индивидуалних позитивно-правних наука, може активно да утиче на правни језик. Правни текстови су – или би требали бити – рад правосуђа и правних стручњака, где свакако припадају и људи који се баве правном науком и теоријом³⁹. Свакако је нужно и неопходно да терминологија коју користе буде довољно уједначена да би била разумљива и правницима практичарима и правницима теоретичарима.

Језик је друштвена нужност, наставља Кауфман, и истовремено и парадоксална појава. Док тежимо да уједначимо и једнообразимо језик ради што боље и прецизније комуникације, истовремено тежимо и ка јасном разликовању свакодневног од различитих стручних језика (па тако и правног), да би заштитили специфичност неке професије, начин изражавања, живљења. Кауфман се сложио са Паскаловом тврдњом да се у комуникацији, било

³⁷ А. Кауфман, „О језичности и појмовности права“, у: Артур Кауфман, *Право и разумевање права*, 20.

³⁸ А. Кауфман, „О језичности и појмовности права“, у: Артур Кауфман, *Право и разумевање права*, 34.

³⁹ Arthur Kaufmann „Historischer Diskurs.“ 30.

писаној или усменој, не може користити појам који није јасно дефинисан (или довољно објашњен) или да сви учесници у комуникацији нису потпуно уверени у његову тачност⁴⁰. Значење које неки појам има према науци о значењу, наставља даље Кауфман, не мора бити идентично оном које му придаје наука о језику – која се бави значењима знакова самостално или у одређеним скуповима⁴¹. Управо због тога, уједначавање значења речи је истински потребно.

„Човек који одраста не среће се са сфером нормативног у облику апстрактних норми под које би требало да супсумира своје понашање, него у норми конкретних образаца понашања, који му се откривају у свакодневној комуникацији, у конфронтацији са светом других, традирањем животних облика. Такви обрасци понашања, или парадигмата са извесним опрезом, нису статичне, затворене величине са садржајима које се могу апстрактно дефинисати, него вредносно различите језичке творевине које своју нормативну садржину добијају из ситуације, па се зато у језичкој употреби мењају према дотичној ситуацији. Они се не могу одвојити од своје употребе, своје одређено значење имају само у контексту ситуације и у *језичкој иџри*“⁴². А језичка игра, у смислу сталног новог комбиновања постојећих симбола у циљу стварања нових речи, реченица, значења је стална игра. Чак је и човеково сазнање о постојању права или неправа (тј. постојању нечега што није регулисано правом) једна језичка игра, на одређени начин. Као пример наводи разлог објављивања закона – обавештавање грађана о постојању нечега новог. То обавештавање иде посредно, сматра Кауфман, јер иако протекне *vacation legis*, и иако важи да *ignorantiam iuris nocet*, грађани ће о постојању закона и других правила сазнати посредно, тек обавештавањем о неком судском поступку, о некој пресуди која ће бити донета, јер је то конкретизована ситуација са којом се они могу или не могу поистоветити. Саопштавање путем апстрактних језичких форми у виду закона грађанима, који су на појединачном нивоу размисљања и посматрања света око себе, та апстрактна творевина мало или нимало значи.

Кауфман стално говори о „*живојним чињеничним околностима*“, што су заправо околности конкретног, појединачног случаја, којима треба

⁴⁰ Под тачношћу односно истинитошћу Кауфман овде подразумева потпуну једнакост између појма, речи којом се нешто означава и објашњења тог појма, односно речи, које је увек исто, и једнозначно у свакој комуникацији. Arthur Kaufmann, „Rechtsphilosophie, Rechtstheorie, Rechtsdogmatik“, у Arthur Kaufmann, Winfried Hassemer, Ulfrid Neumann (Hrsg.): *Einführung in Rechtsphilosophie und Rechtstheorie der Gegenwart (Schwerpunktbereich)*, C.F. Müller; Auflage: 8, 2010, 1.

⁴¹ Ibid.

⁴² А.Кауфман, „О језичности и појмовности права“, у: Артур Кауфман, *Право и разумевање права*, 30.

дозволити „*да уђу у процес проналажења права*“⁴³ које ће бити примењено на њих, те да се „апстрактни појмови из норме морају отворити према животним чињеничним околностима“⁴⁴, да би тако створили конкретну стварност, касније оличену у некој судској пресуди или управном решењу. Те животне чињеничне околности су узрок неког чињења или нечињења, сагласности или противљења нечему; оне су заправо типови понашања које је пожељно да законодавац примети, схвати, класификује и предвиди даље понашање адресата у тим ситуацијама. „Идеал законодавца је да се фокусира на типичне случајеве (типове понашања), да их адекватно опише, или барем да предвиди средства за приближавање типичном животу. Овај циљ се најлакше постиже ако су типови већ формиран и значајно изоштрени свакодневном употребом (на пример, у областима које се колективно објашњавају појмом најразличитијих врста пристојног домаћина)“⁴⁵. Кауфман прецизира и сам процес налажења права: то је свака ситуација у којој тумачење права превазилази пуку директну примену права утврђивањем важећег права и једноставном применом неке норме директно на тај случај⁴⁶. Дакле, сваки пут када је потребно одређену ситуацију *суйсумирајти под садржину једне или више различитих норми*, постоји – налажење (или препознавање) права. Та стална узајамна игра кретања предања и кретања интерпретатора текста закона, како је тврдио Гадамер а Кауфман подржао његово становиште, чини суштину процеса налажења права, утолико логички дубљу и значајнију јер се користи мешовитом индуктивно – дедуктивном методом у свом раду.

Након свих ових уводних разматрања, Кауфман коначно говори о томе како језик ствара право: на два начина, *акћом прописивања норми* и *акћом доношења правне одлуке*. Норма је апстрактна, док је правна одлука, према његовом схватању, изједначена „животна чињенична околност“ са апстрактном нормом на коју се односи (појединачни правни акт). Због тога је праву потребан говорни језик, којим ће ублажити ефекте свог посебног језика и донекле приближити слику света правника слици света обичног човека – јер на крају, апстрактне норми се и обраћају више обичним људима. „*Норми је увек изнова појребна одлука да би могла да делује као норма, са друже стране, одлуци је појребна норма или принцип да би могла да прејтендује на важење*“⁴⁷. Њихова спољна и унутрашња, формална и материјална

⁴³ А.Кауфман, „О језичности и појмовности права“, у: Артур Кауфман, *Право и разумевање права*, 33; „Претходна разматрања о правној логици и онтологији релација – заснивање једне персоналне теорије права“ у : Артур Кауфман, *Право и разумевање права*, 89.

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Arthur Kaufmann „Historischer Diskurs“, 29.

⁴⁶ Артур Кауфман, „О проблему правнонаучног сазнања“, у : Артур Кауфман, *Право и разумевање права*, 161.

⁴⁷ А.Кауфман, „О језичности и појмовности права“, у: Артур Кауфман, *Право и разумевање права*, 33.

симбиоза долази посебно до изражаја при употреби неких речи које у различитим језичким световима немају исто значење. Тада је потребно пронаћи језички, симболички, семантички и значењски баланс.⁴⁸ „Идеја права се мора отворити и материјализовати а са друге стране животне чињеничне околности се морају идеалисати, нормативно појмовно формулисати“, што значи да свака страна у овом односу треба да учини одговарајући уступак у корист оних којима се порука треба саопштити. У супротном, нема сврхе од стварања поруке када неће бити саопштена, или ће бити тако саопштена да неће бити разумљива.

Језичка игра коју Кауфман спомиње као „*непрекидно зајварање и ојва-рање и ојей зајварање законских појмова*“ у циљу изједначавања споме-нуте животне чињеничне ситуације и законске норме, назива другачије и дијалектиком појмовне јуриспруденције и интересне јуриспруденције. Законодавац, наиме, има намеру да карактеристичне животне чињеничне околности што прецизније изрази појмовима који су апстрактни и самим тим им мањка прецизности, док са друге стране правосуђе мора те апстрактне појмове да поново „раздвоји“ и дедуктивно доведе до нивоа појединачног конкретног случаја на који ће применити ту норму. Овакав *језички ѿрејейуум мобиле* прати однос језика и права, заправо, он јесте суштина односа језика и права и представља основни механизам који језик користи када ствара, односно проналази право⁴⁹

На крају Кауфман спомиње и *урачунавање*, као језичко логички поступа- пак оцењивања лица, која говоре различитим језицима, да ли је дошло до кривичног дела или не. Говорни језик обичног човека својим појмовним садржајем оцењује ситуацију у којој се налази, те даје свој суд о томе да ли је починио неко кривично дело или не. Тај суд ће се највероватније разликовати од суда судије, који користи језик посебне метаравни о починиочевој кривици или њеном непостојању, који је исказан другачијим језиком од говорног, а претходно је прошао процес проналажења права који је раније у нашем раду описан. Њихови судови се дакле не морају поклапати, но иако

⁴⁸ „Законодавац би требао да се уздржи од снажних нормативних и неодређених појмова, нарочито од генералних клаузула, јер право мора да нормира а то није могуће ако користи чисто емпиријске појмове. Уз ово долази и да се одређена реч не употребљава свугде у правном поретку у истом смислу“. А. Кауфман, „О језичности и појмовности права“, у: Артур Кауфман, *Право и разумевање ѿрава*, 36. Због тога у новијим законима и то не само у Републици Србији, све чешће наилазимо на самом почетку законског текста на „речник појмова „који се употребљавају у самом закону, чиме се смањује могућност погрешног разумевања значења речи у тексту. У речнику су дакле, одређена дефиниција појма за тај закон, контекст у ком се користи и неретко се из те дефиниције може доћи и до циља који се таквим суженим, проширеним или дословним дефинисањем неког појма жели постићи на крају.

⁴⁹ Кауфман, „О језичности и појмовности права“, у: Артур Кауфман, *Право и разумевање ѿрава*, 43.

ће донети пресуду користећи правни језик, судија је обавезан да обичном човеку свакодневним говорним језиком исту разјасни. Тиме се не умањује значај права које је примењено ни на који начин, већ се само повећава улога судије као својеврсног тумача и преводиоца права другим, неуким странкама.

Наиме, починилац неког кривичног дела, како Кауфман сматра, има само своју (обичну)свест о друштвеној штетности свог дела. Починилац своје недело не посматра кроз призму кажњивости или казне коју ће му суд одредити јер се он, његово постојање и чињење деликта налазе у потпуно другачијем свету од света судије, који користећи своју специјалну правну свест, након упознавања са околностима конкретног случаја, одређује правну квалификацију неког дела, преведећи околности случаја на други, правни језик и доноси одлуку писану другим, правним језиком. Након што је судија донео одлуку (претпоставимо о кажњавању починиоца, не о ослобођењу) следи процес усаглашавања две различите представе о једном истом чину, при чему се усаглашавање врши према одлуци судије⁵⁰. Кауфман цео процес назива *паралелним оцењивањем (сјања, дела) у лаичкој сфери*-где под лаичком сфером подразумева самог починиоца, а под паралелним оцењивањем процес усклађивања и својеврсног симултаног превођења⁵¹ који судија врши када доноси и саопштава пресуду.

Наведеним завршавамо овај кратак приказ схватања Артура Кауфмана о односу језика и права, резултатима тог односа као и ново дефинисаним аспектима тога односа. Схватање овог аутора у тумачењу права, посебно у немачком праву је довољно значајно и обимно да завређује посебан рад, те се тиме циљано нећемо бавити у овом раду.

ЗАКЉУЧАК

Новалис је једном истакао да „*нико не зна управо за својство језика да се брине једино о себи*“⁵². Језик може без свих нас, док ми, наше радње, животи не могу без језика. „Оно за шта немамо име, нити реч у својој свести, оно за нас и не постоји“⁵³. Језик ствара цео свет, па самим тим и право као

⁵⁰ Иако делује помало компликовано, Кауфман цео поступак објашњава прилично поетски: „Та магловита починиочева свест о социјалном значају његовог дела згушњава се у процесу комуникације пред судом и прелази у прецизну судијину свест о правном значају дела и његовим последицама“. Ibid.

⁵¹ Симултано превођење са говорног на језик суда и обрнуто је стално присутно у току судског поступка; једини тумач, односно преводилац је сам судија, довољно вешт и вичан изражавању на оба језика. Кауфман, „О језичности и појмовности права“, 46.

⁵² Цитат наведен према : Martin Hajdeger, *Mišljenje i pevanje*, 219.

⁵³ А. Кауфман, „О језичности и појмовности права“ „у: Артур Кауфман, *Право и разумевање права*, 22, фн 29.

један од делова тог истог света.⁵⁴ Он је медијум путем којег саопштавамо, објашњавамо наш унутрашњи свет и пуштамо га у спољни свет, али и којим дефинишемо своје схватање спољног света и односа у њему.

Однос језика, наше стварности и појмова права као друштвене творевине, који су у сталној динамици, покретању, промени је превазишао пуко теоријско промишљање и успостављање једне јединствене вредности и постао свеживотно питање. И то не само за правнике, већ и за обичне људе, јер и они морају разумети језик којим се њима додељује неко право и под којим условима, или одређује казна, на који начин и у колико дугом трајању. Разлика између ова два света, и два језика, две различите терминологије оптерећује комуникацију и самим тим пренос поруке адресату – јер код који треба бити средство преноса није довољно једнозначан, познат и разумљив обема странама у процесу у истом обиму. Наведено је посебно значајно због тога што „право дише заједно са језиком, посебно са речима, које имају моћ⁵⁵ чак и тамо где сви утицаји престају. „Чак и они који замишљају право, морају да прибегну језику како би артикулисали и учинили ефективним такав имагинарни или перципирани правни садржај“⁵⁶, сматра Кауфман. То значи да је право у нашој свести само магловита мисао, која свој живот добија једино – употребом језика (било да ту вербализовану мисао задржимо само за себе или је саопштимо и другима усмено или писаним путем)⁵⁷.

Зато неки савремени аутори, који се баве правном лексикографијом, сматрају да је један од кључних изазова у овој области „хватање у коштац са проблемом недоречености и неодређености правних појмова, те следствено томе, и са вишезначним правним називима који имају вишеструке референ-

⁵⁴ Sabine Gatt & Caroline Voithofer, „Ein Beitrag zum Thema Sprache & Recht“, доступно на: http://momentum-kongress.org/cms/uploads/documents/Gatt_Voithuber_2011_Paper11_10_2011_3301.pdf, Датум приступа : фебруар 2019. године.

⁵⁵ Marijan Pavčnik, „Recht und Sprache, Strukturierung einiger offener Fragen“, *Linguistica*, 53(2), 253. Доступно на <https://doi.org/10.4312/linguistica.53.2.253-263>. Датум приступа : фебруар 2019. године.

⁵⁶ Arthur Kaufmann : „Rechtsphilosophie“, 1997, 109, 113.

⁵⁷ Немачко министарство правде је издало 2008. године приручник правних термина (*Bekanntmachung des Handbuchs der Rechtsförmlichkeit*), у коме се налазе и правила за писање одређених правних аката са посебним акцентом на граматичка правила и форму правних аката (*Allgemeine Empfehlungen für das Formulieren von Rechtsvorschriften*). Приручник је доступан на : http://www.bmjv.de/SharedDocs/Downloads/DE/PDF/Themenseiten/Rechtssetzung-Vuerokratieabbau/HandbuchDerRechtsfoermlichkeit_deu.pdf?__blob=publicationFile, датум приступа : фебруар 2019. године. Немачки правни текстови, духовито је приметио Кауфман, нису баш толико угодни за читање и инспирацију за писање књижевницима, као што је Француски грађански законик послужио Стендалу, али је дужност свих посленика права да својим уједначеним напорима постигну већи степен разумљивости правног језика и текста, него што је раније постојао.

ције⁵⁸, које је спомињао и сам Кауфман. Постизање потпуне изједначености говорног и правног језика није могуће, тврди он даље, али није ни потребно. Њихова стална интерференција и својеврсна конкурентност садржаја их, верујемо, наводи на сопствено константно побољшање. Као једно од могућих решења наведеног комуникационог и језичког „сукоба“⁵⁹ видимо свакако употребу различитих језичких поступака, процеса тумачења јер је „језик управо медиј у којем се право остварује“⁶⁰, који нужно морају водити ка изједначавању не само појмова, него и смисла и суштине речи, појмова термина које користи право са речима, појмовима, терминима који се користе у свакодневном језику.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

- Martina Bajčić, *New Insights into the Semantics of Legal Concepts and the Legal Dictionary*, John Benjamins. Amsterdam – Philadelphia, 2017
- Bekanntmachung des Handbuchs der Rechtsförmlichkeit*, доступно на : http://www.bmjv.de/SharedDocs/Downloads/DE/PDF/Themenseiten/RechtssetzungBuerokratieabbau/HandbuchDerRechtsfoermlichkeit_deu.pdf?__blob=publication-File, датум приступа : фебруар 2019. године
- Ранко Бугарски, *Увод у ошћину лингвистичку*, Београд, 2003.
- Ludvig Vitgenštajn, *Filozofska istraživanja*, Београд, 1980.
- Sabine Gatt & Caroline Voithofer, „Ein Beitrag zum Thema Sprache & Recht“, http://momentum-kongress.org/cms/uploads/documents/Gatt_Voithuber_2011_Paper11_10_2011_3301.pdf, Датум приступа : фебруар 2019. године.
- Драгиша Дракић, „О стилу језика закона“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 1/2012, 369–381.
- Martin Hajdeger, *Mišljenje i pevanje*, izabrao i preveo Božidar Zec, Београд, 1982.
- Arthur Kaufmann, *Die Parallelwertung in der Laiensphäre – Ein sprachphilosophischer Beitrag zur Allgemeinen Verbrechenlehre*; Vorgetragen am 15. Januar 1982, Verlag der Bayerischen Akademie der Wissenschaften (philosophisch-historische Klasse), In Kommission bei der C.H. Beck; Jahrgang 1982, Heft 4, 3.
- Arthur Kaufmann, „Gedanken zu einer ontologischen Grundlegung der juristischen Hermeneutik“, у: *Das Naturrechtsdenken heute und morgen : Gedächtnisschrift für René Marcic*, 1983, S. 597-607
- Артур Кауфман, „О језичности и појмовности права“, у: Артур Кауфман, *Право и разумевање права* превод: Данило Баста, Гутенбергова галаксија, Београд, 1998, 7-48

⁵⁸ Martina Bajčić, *New Insights into the Semantics of Legal Concepts and the Legal Dictionary*, John Benjamins. Amsterdam – Philadelphia, 2017, 28.

⁵⁹ Стављамо реч *сукоб* под наводнике, јер га не сматрамо сукобом и супротстављањем у правом смислу те речи.

⁶⁰ Ibid.

- Артур Кауфман, „О научности правне науке-поставке за једну теорију истине као конвергенције“, у : Артур Кауфман, *Право и разумевање њрава*, превод: Данило Баста, Гутенбергова галаксија, Београд, 1998, 49-78
- Артур Кауфман, „О проблему правнонаучног сазнања“, у: Артур Кауфман, *Право и разумевање њрава*, превод: Данило Баста, Гутенбергова галаксија, Београд, 1998, 155-174
- Arthur Kaufmann „Historischer Diskurs.“ In: A. Kaufmann/W. Hassemer/U. Neumann (Hrsg.), *Einführung in die Rechtsphilosophie und Rechtstheorie der Gegenwart*. Heidelberg etc.: C. F. Müller, 2011
- Артур Кауфман, „Претходна разматрања о правној логици и онтологији релација“, у : Артур Кауфман, *Право и разумевање њрава*, Гутенбергова галаксија, 1998, 79-106
- Артур Кауфман, „Развој правне филозофије у двадесетом веку“, у: Артур Кауфман, *Право и разумевање њрава*, Гутенбергова галаксија, 1998, 279-306
- Arthur Kaufmann, „Rechtsphilosophie, Rechtstheorie, Rechtsdogmatik“, у Arthur Kaufmann, Winfried Hassemer, Ulfrid Neumann (Hrsg.): *Einführung in Rechtsphilosophie und Rechtstheorie der Gegenwart (Schwerpunktbereich)*, C.F. Müller; Auflage: 8, 2010
- Andres Ollero, „Die Rolle der Richterpersönlichkeit bei der rechtsfindung“, у: *Verantwortetes Recht: die Rechtsphilosophie Arthur Kaufmannns [sic] : Tagung 10. bis 11. Mai 2003 in München*, (eds.)Ulfrid Neumann, Winfried Hassemer, Ulrich Schroth, Franz Steiner Verlag, 2005
- Marijan Pavčnik, „Recht und Sprache, Strukturierung einiger offener Fragen „, *Linguistica*, 53(2), 253. Доступно на <https://doi.org/10.4312/linguistica.53.2.253-263>. Датум приступа : фебруар 2019. године
- The Philosophy of Law: An Encyclopedia*, edited by Christopher Berry Gray, Routledge, 2013.
- Fachsprachen Languages for Special Purposes: Ein Internationales Handbuch Zur Fachsprachenforschung Und Terminologiewissenschaft/an International Handbook of Special-Language and Terminology*, Ed. by Hoffmann, Lothar / Kalverkämper, Hartwig / Wiegand, Herbert Ernst, Publisher : Walter de Gruyter, 1997
- Ekkehard Felder, *Juristische Textarbeit im Spiegel der Öffentlichkeit (Studia Linguistica Germanica, Band 70) Gebundenes Buch*, Publisher: Walter de Gruyter, Reprint 2012.

*Dragana M. Ćorić, Ph.D., Assistant Professor
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
D.Coric@pf.uns.ac.rs*

The Standpoint of Arthur Kaufman about Relationship between Law and Language

***Abstract:** In our work, we briefly present the standpoint of german author Artur Kaufman about the relationship of language and law, which at one point was also defined as “the constituting of law through language.” Considering that there is no law until the language gives it the proper form, Kaufman took a slightly different standpoint from other authors regarding the relationship of language and law, and also regarding the existence of a legal, special language itself. Because Kaufman’s opinion about this issue was rarely and specifically mentioned, we considered it extremely important, in the context of the development of thought on the relationship of language and law and their mutual influences, and because this question involves not only lawyers and linguists, but also philosophers, sociologists and other experts.*

***Keywords:** Arthur Kaufman, law, language, legal language.*

Датум пријема рада: 21.01.2019.